

373.3(07)

B 43

Міністерство освіти України
Інститут змісту і методів навчання
Криворізький державний педагогічний інститут

**ВИКЛАДАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ**

Навчальний посібник

В и п у с к 3

Київ - 1998

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ НЕОБХІДНОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ

/Ю. А. Янченко/

В умовах розбудови нової національної школи України помітно зростає актуальність профілактичної роботи серед учнівської молоді засобами педагогічних впливів. Це обумовлюється не лише високим рівнем маргинального характеру поведінки як серед юнаків, так і дівчат, але й змістом педагогічної діяльності вчителя, який сьогодні змінюється: від організації масових заходів-показух до глибокої інтелектуальної співтворчості і взаємного збагачення педагога та його вихованців.

Тому у процесі перебудови виховної роботи у школі на засадах гуманізації навчально-виховного процесу і вузівської підготовки фахівців освіти нового покоління треба не випустити з уваги ще один важливий якісний аспект: педагогічну профілактику, яка приходить на зміну вчорашній адміністративно-силовій профілактичній роботі. Саме у ній, як зазначають вітчизняні дослідники /В.М.Оржеховська, Є.І.Петухов, О.І.Пилипенко та Ін./, закладені основні потенційні можливості для успішної боротьби з антигромадськими проявами.

До того ж значна частина їх належить до духовного життя суспільства – сфери, до якої відноситься і наша освіта, усі ланки якої /традиційні й нетрадиційні/ мають справу з категорією неповнолітніх громадян. У своєму біологічному розвитку та світоглядному становленні ця частина молоді завжди була "вибуховою" і в криміногенному плані небезпечною, а тому особливо складною для виховання. Адже для багатьох з них вибір особистих рішень відбувається саме у цей неурівноважений період становлення людської особистості, коли самотійно нелегко приймати доленосні рішення. Тому роль вискокваліфікованого педагогічного керівництва формуванням моральної стійкості у підлітковому віці зростає як ніколи.

Увагу на це звертали і класики вітчизняної педагогіки: "Те, що серед правопорушників і злочинців є діти, підлітки, юнаки і дівчата, – писав В.О.Сухомлинський, – не може залишати ні на хвилину спокійним педагога – людину, смислом праці якої є гармонія інтересів особистості і суспільства" /4, с. 55/. Бо саме вчитель

вдїграє далеко не останню, а часом і вирішальну роль у своєчасному попередженні антигромадських проявів серед неповнолітніх.

Сприяття цьому повинна і профілактична робота з учнями на уроках. Але як показали наші спостереження серед вчителів деяких загальноосвітніх шкіл м.Кривого Рогу /СШ № 7, ІІ4/ та Апостолівської СШ № 4, Щорської середньої школи Криничанського району Дніпропетровської області та інших її питома вага на уроках залишається недостатньою. Причин тут немало. Провідною, на нашу думку, є відсутність потрібної фахової підготовки з питань педагогічної профілактики.

Це добре видно і з матеріалів проведеного нами опитування студентів випускних груп Інституту, які набували педагогічні знання і навички з основ профілактичної роботи за традиційними програмами. Ледь не половина з них /41,7 %/ визнала себе не готовою до неї. Найявністю такого серйозного упущення у фаховій підготовці педагога сприяла, перш за все, відсутність у програмах педвузів досконалого вивчення новітніх проблем педагогіки, породжених складними умовами економічної і духовної кризи в країні.

Водночас ми зробили спробу простежити вплив цього недоліку на деякі результати профілактичної роботи безпосередньо у школі. З'ясувалось, що і тут картина невтішна. Особливо з "виродженням" так званих важковиховуваних, бо найбільша кількість їх виявляється у тих педагогів, у яких найменший педагогічний стаж і найнижчий рівень педагогічної майстерності. У системі взаємовідношень з учнями цієї частини вихователів переважали авторитарні, непринципові форми відношень, в основі яких лежить грубість, нехтування інтересами і волею дітей, подавлення ініціативи юної особистості. Недарма, підкреслюючи труднощі цієї роботи, В.О.Сухомлинський назвав їх виховання "пробним каменем педагогіки, її майстерності, мистецтва, людяності" /5, с. 26-50/.

У значній мірі запобігти цим недолікам можна було, коли б молоді фахівці педагогічної справи завчасно оволоділи хоча б мінімумом теоретичних знань і практичних навичок з проблем превентивної педагогіки. Дати їх студентам повинні сучасні педагогічні вузи країни. Але, на жаль, це питання не висвітлено як слід навіть у довгоочікуваних посібниках з педагогіки нового покоління, які щойно побачили світ /В.М.Галузинський, М.Б.Євтух, О.С.Палакка, М.М.Фіцула та ін./.

Динаміка ефективності превентивної роботи вчителя з учнями, яку ми досліджували на різних глибоких аналізів усієї системи його профілактично-виховної роботи засвідчила, що кількість дітей, які мало або зовсім не підкоряються вимогам учителя, тобто "важким", пропорційно зменшується в міру набуття вихователем цих знань і умінь. Але шлях цей децю довгий. Скоротити його емпіричні пошуки методів і засобів ранньої профілактики девіантності і делінквентності у поведінці неповнолітніх може і повинна наукова базова підготовка молодого фахівця до профілактичної роботи ще у вузівських лабораторіях та під час педпрактики у школах.

Тоді головним у правовому вихованні, як важливої складової частини профілактики, буде, по-перше, не залякування адміністративними санкціями чи стремління за будь-що відправити і до того обділених долею дітей на "перевиховання" до спецвиправно-трудових колоній особливого режиму /у нашій вибірці цю "методику" роботи з дітьми пропонували застосувати дев'ять відсотків випускників із загальної кількості опитуваних/. А, по-друге, швидше набере чинності копітка, науково обгрунтована попереджувальна робота засобами педагогічної профілактики, яка поряд з іншими педагогічними технологіями все настійніше запроваджується кращими підколективами шкіл. Завдяки цим нововведенням вони успішно починають працювати без правопорушень і злочинності.

Разом з тим для більш повного і широкого впровадження в життя вимог державних документів України про необхідність покращення соціального захисту прав учнівської молоді, "який повинен обов'язково поєднуватись з профілактикою правопорушень ними" /2, с. 3/, потрібно, щоб ці питання сміливіше знаходили місце і в новостворюваних програмах педвузів та сповна висвітлювались на сторінках новітніх підручників та посібників з психолого-педагогічних дисциплін.

Таким чином, стає очевидним, що слабкою ланкою навчально-виховного процесу підготовки шкільних фахівців в педвузах залишається нічим не виправдане послаблення уваги до актуальних питань педагогічної профілактики, які поставило перець видом школярем саме життя і які потрібно негайно вирішувати науковцям і практикам нової національної школи України.